

ИЖТИМОЙИ ТАДҚИҚОТЛАР ЖУРНАЛИ

9 ЖИЛД, 4 СОН

ЖУРНАЛ СОЦИАЛЬНЫХ ИССЛЕДОВАНИЙ

ТОМ 9, НОМЕР 4

JOURNAL OF SOCIAL STUDIES

VOLUME 9, ISSUE 4

ИЖТИМОЙ ТАДҚИҚОТЛАР ЖУРНАЛИ

ЖУРНАЛ СОЦИАЛЬНЫХ ИССЛЕДОВАНИЙ | JOURNAL OF SOCIAL STUDIES
№4 (2026) DOI <http://dx.doi.org/10.26739/2181-9556-2026-4>

Бош муҳаррир:
Главный редактор:
Chief Editor:
Сеитов Азамат Пулатович
доктор социологических наук
(Doctor of sociology, DSc)

Бош муҳаррир ўринбосари:
Заместитель главного редактора:
Deputy Chief Editor:
Сабилова Умида Фархадовна
доктор социологических наук
(Doctor of sociology, DSc)

ТАҲРИРИЙ МАСЛАҲАТ КЕНГАШИ | РЕДАКЦИОННЫЙ СОВЕТ | EDITORIAL BOARD:

22.00.01-Социология назарияси, методологияси ва тарихи. Социологик тадқиқотлар усуллари.
Теория, методология и история социологии. Методы социологических исследований.
Theory, methodology and history of sociology. Methods of sociological research.

Бекмурадов Мансур Бобомурадович
доктор социологических наук, профессор (Узбекистан)
Каланов Комил Куллахматович
кандидат социологических наук, профессор (Узбекистан)
Убайдуллаева Раиса Турсуновна
доктор социологических наук, доцент (Узбекистан)
Негматова Шахзода Шухратовна
доктор философских наук, профессор (Узбекистан)
Шайылдаева Асель Кокоевна
кандидат социологических наук (Кыргызстан)

Исмаилов Алишер Агзамович
доктор экономических наук, (Узбекистан)
Щепилова Галина Германовна
доктор философских наук, профессор (Россия)
Рожанский Михаил Яковлевич
кандидат философских наук (Россия)
Маматов Нормурат
доктор философских наук, профессор (Узбекистан)
Бурнашев Рустам Ренатович
кандидат философских наук, профессор (Казахстан)

22.00.02-Ижтимоий тузилиш, ижтимоий институтлар ва турмуш тарзи
Социальные структуры, социальные институты и образ жизни
Social structures, social institutions and way of life

Умаров Абсалом Адилевич
доктор социологических наук, профессор (Узбекистан)
Холбеков Абдуғани Жуманазарович
доктор социологических наук, профессор (Узбекистан)
Шайхисламов Рафаэль Бадретдинович
доктор социологических наук, профессор (Россия)
Акулич Мария Михайловна
доктор социологических наук, профессор (Россия)

Антонио Алонсо Марсос
доктор политических наук, профессор (Испания)
Фадеева Любовь Александровна
доктор социологических наук, профессор (Россия)
Виктор Агаджаньян
доктор философии по социологическим наукам,
профессор (США)
Абдулазизов Абдулвоҳид Хабибуллоевич
кандидат социологических наук, доцент (Узбекистан)

22.00.03-Ижтимоий онг ва ижтимоий жараёнлар социологияси.
Социология социального сознания и социального процесса.
Sociology of social consciousness and social process

Аликариев Нуритдин Сапаркариевич
доктор экономических наук, профессор (Узбекистан)
Матибаев Тасполат Балтабаевич
доктор социологических наук, профессор (Узбекистан)
Николов Стефан
доктор философии по социологическим наукам, (Болгария)

Мирзахмедов Абдирашид Мамасидикович
доктор философских наук, профессор (Узбекистан)
Ли Ци
доктор исторических наук, профессор (Китай)
Сухомлинова Марина Валерьяновна
доктор социологических наук, профессор (Россия)

www.tadqiqot.uz решаёт задачи, предусмотренные Стратегией Узбекистана 2030, направленные на развитие науки за счет внедрения достижений научных исследований ученых и служащих их признанию в международном научном сообществе. Так, каждой статье, опубликованной в журнале, присваивается номер DOI (Crossref). Журналы включены в международные индексные базы данных. Входит в список журналов ВАК Узбекистана.

22.00.01-Социология назарияси, методологияси ва тарихи. Социологик тадқиқотлар усуллари.
Теория, методология и история социологии. Методы социологических исследований.
Theory, methodology and history of sociology. Methods of sociological research.

Пармонов Фарход Ярашевич
доктор социологических наук, доцент (Узбекистан)
Жусубалиев Абдикайым Рысбаевич
кандидат социологических наук, доцент (Кыргызстан)
Алимухамедова Нодира Ядгаровна
доктор философии по философским наукам (Узбекистан)

Камалова Хатира Сабыровна
кандидат социологических наук, доцент (Узбекистан)
Тагиева Гулсум Гафуровна
доктор философии по социологическим наукам (Узбекистан)
Ахмедова Феруза Медетовна
доктор философии по социологическим наукам (PhD)
(Узбекистан)

22.00.02-Ижтимоий тузилиш, ижтимоий институтлар ва турмуш тарзи
Социальные структуры, социальные институты и образ жизни
Social structures, social institutions and way of life

Аликариева Аълохон Нуриддиновна
доктор социологических наук, доцент (Узбекистан)
Зайтов Элёр Холмаматович
доктор философии по социологическим наукам,
доцент (Узбекистан)
Уразалиева Гулшода Бекпұлатовна
кандидат социологических наук, доцент (Узбекистан)

Мирзахмедов Хуршид Абдирашидович
доктор философии по социологическим наукам,
доцент (Узбекистан)
Қаюмов Қахрамон Нозимжонович
доктор философии по социологическим наукам (Узбекистан)
Махкамов Қодиржон Одилжонович
доктор философии по социологическим наукам,
доцент (Узбекистан)

22.00.03-Ижтимоий онг ва ижтимоий жараёнлар социологияси.
Социология социального сознания и социального процесса.
Sociology of social consciousness and social process

Сеитова Зухраҳон Пиржановна
доктор социологических наук, доцент (Узбекистан)
Доспанова Дилара Уракбаевна
кандидат филологических наук, доцент (Узбекистан)
Рахимбаева Дилбархон Абдулхамитовна
кандидат философских наук, доцент (Узбекистан)

Каримов Бобир Шаропович
доктор социологических наук, доцент (Узбекистан)
Якубов Ильдар Харрасович
кандидат политических наук, доцент (Узбекистан)
Абдухалилов Абдулло Абдухамитович
доктор философии по социологическим наукам,
доцент (Узбекистан)

Page Maker | Верстка | Саҳифаловчи: Хуршид Мирзахмедов

Контакт редакций журналов. www.tadqiqot.uz
ООО Tadqiqot город Ташкент,
улица Амира Темура пр.1, дом-2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Тел: (+998-94) 404-0000

Editorial staff of the journals of www.tadqiqot.uz
Tadqiqot LLC the city of Tashkent,
Amir Temur Street pr.1, House 2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Phone: (+998-94) 404-0000

МАҚОЛАДА КЕЛТИРИЛГАН ДАЛИЛЛАРНИНГ ТЎҒРИЛИГИ УЧУН МУАЛЛИФ МАСЪУЛДИР | АВТОР НЕСЕТ ОТВЕТСТВЕННОСТЬ ЗА ДОСТОВЕРНОСТЬ ФАКТОВ ИЗЛОЖЕННЫХ В СТАТЬЕ

1. KIRISH SO‘ZI	6
2. Bekmurodov Mansur O‘ZBEKISTONDA IJTIMOY O‘ZGARISHLARNI ANGLASH VA BOSHQARISHDA SOTSIOLOGIYANING O‘RNI.....	8
3. Рахимова Нигина УДИВИТЕЛЬНАЯ ЖЕНЩИНА, САМЫЙ ЛУЧШИЙ ЧЕЛОВЕК, НАСТОЯЩИЙ УЧИТЕЛЬ.....	12
4. Matibaev Toshpo‘lat KORRUPSIYAGA QARSHI KURASHISHDA DEPUTATLIK NAZORATI VA JAMOATCHILIK ISHTIROKINING IJTIMOY MECHANIZMLARI.....	18
5. Латипова Нодира ЗНАНИЕ НЕ УБЫВАЕТ, КОГДА ИМ ДЕЛЯТСЯ: ПРОФЕССОР МАЙЯ ХАБИБОВНА ГАНИЕВА – НАСТАВНИК НАУЧНЫХ ПОКОЛЕНИЙ.....	27
6. Seitov Azamat TRIBAL STRUCTURES AND SOCIAL TRANSFORMATION IN CENTRAL ASIA: A COMPARATIVE ANALYSIS OF KAZAKH, KARAKALPAK, KYRGYZ, TAJIK AND UZBEK CONTEXTS.....	38
7. Якубов Ильдар РЕГИОНАЛЬНАЯ ИНТЕГРАЦИЯ КАК ФАКТОР ОБЩЕСТВЕННОГО РАЗВИТИЯ ЦЕНТРАЛЬНОЙ АЗИИ.....	46
8. Parmanov Farxod ETNOMADANIY MIGRATSION JARAYONLARNING SOTSIMADANIY XUSUSIYATLARI.....	55
9. Seitova Zuhra JÁMIYETLIK TURMISTÍN TÚRLI TARMAQLARINDA GENDERLIK TEŇLIK MÁSELELERI SHESHILMEWINÍN AQIBETLERI.....	64
10. Abduxalilov Abdullo NOGIRONLIGI BOR SHAXSLARNI TURMUSH SIFATINI BAHOLASHNING IJTIMOY- PSIXOLIGIK JIHATLARI.....	70
11. Kulbekova Nasiba INSON SALOHİYATI VA BARQAROR TARAQQIYOT UYG‘UNLIGI.....	79
12. Хасанова Мавлюда ЧУСТВИТЕЛЬНОСТЬ ДУХОВНОСТИ В ЧРЕЗВЫЧАЙНЫХ СИТУАЦИЯХ НА ПРИМЕРЕ ВТОРОЙ МИРОВОЙ ВОЙНЫ.....	86
13. Kamalova Khatira JOQARI OQIW ORINLARINDA MAYIPLIGI BOLGAN STUDENTLERDIN INKLYUZIV TALIM ALIWININ SHOLKEMLESTIRIWSHILIK-PEDAGOGIKALIQ SHARAYATLARI....	92

14. Reshetnikov Ivan FAMILY AND THE TRANSMISSION OF TRADITIONS IN THE FESTIVE CULTURE OF UZBEKISTAN.....	101
15. Nurullayeva Umida AHOLINING IJTIMOIIY KAYFIYATINI BAHOLASHDA MIQDORIIY VA SIFATIIY KO'RSATKICHLAR INTEGRATSIYALASHUVINING METODOLOGIK TAHLILI.....	110
16. Navro'zov Oybek TA'LIM, TARBIYA VA MADANIYAT: TARIX VA ZAMONAVIYLIK.....	119
17. Ermatova Gulsanam IJTIMOIIY ISHDA PROFILAKTIKA VA REABILITATSIYA FAOLIYATINING ILMIY ASOSLARI.....	126
18. Abdugaffarova Ozoda UYUSHMAGAN YOSHLARNI IJTIMOIIY FAOLLASHTIRISH MEXANIZMLARI: NAZARIY-METODOLOGIK ASOSLAR VA XORIJIY TAJRIBA.....	135
19. Buronova Sitora «INSON» IJTIMOIIY XIZMATLAR MARKAZLARIDA PROAKTIV IJTIMOIIY ISHNI TASHKIL ETISHNING INSTITUTSIONAL VA IJTIMOIIY MEXANIZMLARI.....	144
20. Umarova Nargiza YANGI O'ZBEKISTONDA DAVLAT YOSHLAR SIYOSATINING YOSHLAR QADRIYATLARINI SHAKLLANTIRISHDAGI INSTITUTSIONAL ROLI.....	156
21. Saribaeva N. ZAMONAVIY JAMIYATDA JAMOATCHILIK FIKRI BILAN ISHLASH: DAVLAT VA NODAVLAT TASHKILOTLARI HAMKORLIGI.....	162
22. Mamadaliyeva Nargiza O'ZGARUVCHAN SOTSIOMADANIY MUHITDA SHAXSNING QADRIYAT YO'NALISHLARI VA RUHIY SALOMATLIGI: SOTSIOLOGIK TAHLIL.....	169
23. Niyazova Olga STUDENTLERDIN DENE TARBIYASI HAM SPORT TARAWINDAGI BILIMLENDIRIW PROCESSIN SHOLKEMLESTIRIWDI JETILISTIRIW: SOCIOLOGIYALIQ BASQARIW MODELI.....	175
24. Сеитов Тимур ИНИЦИАТИВНОЕ БЮДЖЕТИРОВАНИЕ КАК ИНДИКАТОР АРТИКУЛИРОВАННЫХ ОБЩЕСТВЕННЫХ ЗАПРОСОВ.....	190
25. Kulbekova Nasiba YANGI O'ZBEKISTONDA INSON SALOHIIYATINI RIVOJLANTIRISHNING IJTIMOIIY VA INSTITUTSIONAL MEXANIZMLARI.....	199
26. Buronova Sitora «PROAKTIV IJTIMOIIY ISH» TUSHUNCHASIGA NAZARIY YONDASHUV.....	207
27. Qudratov Shohrux SOTSIOLOGIK ILMIY MAKTABLARNING NOGIRONLAR IJTIMOIIY TA'MINOT TIZIMIGA OID NAZARIY YONDASHUVLARI.....	218

ИЖТИМОЙ ТАДҚИҚОТЛАР ЖУРНАЛИ

ЖУРНАЛ СОЦИАЛЬНЫХ ИССЛЕДОВАНИЙ | JOURNAL OF SOCIAL STUDIES

Qudratov Shohrux,

Guliston davlat universiteti

Ijtimoiy fanlar kafedrası o'qituvchisi

e-mail: Shohruxqudratov9929@gmail.com

SOTSIOLOGIK ILMIY MAKTABLARNING NOGIRONLAR IJTIMOY TA'MINOT TIZIMIGA OID NAZARIY YONDASHUVLARI

 <http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.00000000>

ANNOTATSIYA

Ushbu maqolada sotsiologik ilmiy maktablarning nogironligi bo'lgan shaxslar ijtimoiy ta'minoti tizimini tushuntirishdagi nazariy yondashuvlari kompleks tahlil qilinadi. Strukturaviy funksionalizm, konflikt nazariyasi, ramziy interaksionizm, fenomenologik va ijtimoiy konstruktivistik qarashlar, farovonlik davlati nazariyasi, nogironlikning ijtimoiy modeli, biopsixosotsial hamda huquqqa asoslangan yondashuvlarning metodologik imkoniyatlari ochib beriladi. Nazariy qarashlar nogironlikni individual holat sifatida emas, balki ijtimoiy tuzilma, resurslar taqsimoti, kundalik munosabatlar, institutlar, huquqiy kafolatlar va muhit bilan o'zaro aloqada shakllanadigan ko'p o'lchovli hodisa sifatida izohlashga xizmat qilishi asoslanadi. Shuningdek, O'zbekistonda ijtimoiy himoya tizimining yangilanish jarayonlari sotsiologik mezonlar asosida talqin qilinib, ijtimoiy ta'minot samaradorligini hayot sifati, mustaqil yashash, bandlik, ijtimoiy ishtirok, xizmatlardan foydalanish imkoniyati va inson qadr-qimmatini bilan bog'liq ko'rsatkichlar orqali baholash zarurligi ilgari suriladi.

Kalit so'zlar: nogironlik, ijtimoiy ta'minot, sotsiologik ilmiy maktab, strukturaviy funksionalizm, konflikt nazariyasi, ramziy interaksionizm, stigma, ijtimoiy model, farovonlik davlati, biopsixosotsial yondashuv, ijtimoiy himoya, inklyuziya, ijtimoiy integratsiya.

Кудратов Шохрух,

Гулистанский государственный университет

Преподаватель кафедры социальных наук

СОЦИОЛОГИЧЕСКИЕ НАУЧНЫЕ ШКОЛЫ И ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ ПОДХОДЫ К СИСТЕМЕ СОЦИАЛЬНОГО ОБЕСПЕЧЕНИЯ ЛИЦ С ИНВАЛИДНОСТЬЮ

АННОТАЦИЯ

В статье комплексно анализируются теоретические подходы социологических научных школ к системе социального обеспечения лиц с инвалидностью. Рассматриваются структурный функционализм, теория конфликта, символический интеракционизм, феноменологический и социально-конструктивистский подходы, теория государства всеобщего благосостояния, социальная модель инвалидности, биопсихосоциальный и правозащитный подходы. Обосновывается необходимость изучения инвалидности во

взаимосвязи с социальной структурой, распределением ресурсов, повседневным взаимодействием, институциональными барьерами и реализацией прав. Особое внимание уделено методологическому применению этих подходов к современному развитию системы социальной защиты в Узбекистане.

Ключевые слова: инвалидность, социальное обеспечение, социологическая теория, социальная защита, стигма, социальная модель, государство всеобщего благосостояния, инклюзия, социальная интеграция.

Qudratov Shohrukh,
Gulistan State University
Lecturer, Department of Social Sciences

SOCIOLOGICAL SCHOOLS AND THEORETICAL APPROACHES TO THE SOCIAL SECURITY SYSTEM OF PERSONS WITH DISABILITIES

ABSTRACT

This article provides an integrated sociological analysis of theoretical approaches to the social security system of persons with disabilities. It examines structural functionalism, conflict theory, symbolic interactionism, phenomenological and social-constructionist perspectives, welfare-state theory, the social model of disability, the biopsychosocial framework and the human-rights approach. Disability is interpreted as a multidimensional social phenomenon shaped by the interaction of individual functioning with social institutions, distribution of resources, everyday meanings, environmental barriers and legal guarantees. The article also discusses the methodological relevance of these approaches for the ongoing development of social protection in Uzbekistan.

Key words: disability, social security, sociological theory, social protection, stigma, social model, welfare state, inclusion, social integration.

KIRISH

Nogironlik zamonaviy sotsiologiyada faqat tibbiy tashxis yoki organizm funksiyasidagi cheklanish sifatida emas, balki shaxsning ijtimoiy tuzilma, institutlar, mehnat bozori, oila, mahalla, ta'lim, sog'liqni saqlash, madaniy me'yorlar va jamoatchilik munosabatlari bilan o'zaro aloqasida yuzaga keladigan murakkab ijtimoiy hodisa sifatida o'rganiladi. Jahon sog'liqni saqlash tashkiloti ma'lumotiga ko'ra, dunyoda taxminan 1,3 milliard kishi, ya'ni global aholining qariyb 16 foizi sezilarli darajadagi nogironlik bilan yashaydi. Bu ko'rsatkichning o'zi nogironligi bo'lgan shaxslarni ijtimoiy ta'minlash masalasini tor ma'nodagi nafaqa siyosati emas, balki jamiyatning tenglik, ijtimoiy adolat va institutsional imkoniyatlar yaratish qobiliyatini aks ettiruvchi kompleks sotsiologik muammo ekanini ko'rsatadi [1].

Sotsiologik nazariyalar ushbu masalaga turlicha savollar orqali yaqinlashadi. Strukturaviy funksionalizm ijtimoiy tizimning barqarorligi va rollarning bajarilishini asosiy nuqta deb oladi; konflikt nazariyasi resurslar, hokimiyat va tengsizliklarning taqsimlanishiga e'tibor qaratadi; ramziy interaksionizm kundalik muloqot, tamg'alash va identitetni tahlil qiladi; fenomenologiya shaxsning subyektiv tajribasini markazga qo'yadi; farovonlik davlati nazariyalari esa davlat, bozor va oila o'rtasidagi mas'uliyat taqsimotini izohlaydi. Nogironlik tadqiqotlarida shakllangan ijtimoiy model esa to'siqlarni shaxsning tanasidan ko'ra jamiyatning tashkiliy va me'moriy tuzilishida izlashga undaydi. Shuning uchun ijtimoiy ta'minot tizimini tahlil qilishda birgina nazariy maktabga tayanish yetarli emas; ko'p darajali nazariy sintez zarur.

Maqolaning maqsadi — sotsiologik ilmiy maktablarning nogironligi bo'lgan shaxslar ijtimoiy ta'minoti tizimiga oid nazariy yondashuvlarini tizimlashtirish, ularning kuchli va cheklangan tomonlarini ochib berish hamda O'zbekistonning zamonaviy ijtimoiy himoya siyosati uchun metodologik xulosalar ishlab chiqishdir. Tadqiqotda qiyosiy-nazariy tahlil, tushunchalarni konseptual aniqlashtirish, institutsional tahlil va normativ-huquqiy hujjatlarni mazmuniy tahlil qilish usullaridan foydalanildi.

METODOLOGIYA

Sotsiologik nuqtai nazardan ijtimoiy ta'minot davlat tomonidan ajratiladigan pul to'lovlarining oddiy yig'indisi emas. U shaxs, oila, davlat, bozor va fuqarolik jamiyati o'rtasidagi mas'uliyatlarning qanday taqsimlanganini, ijtimoiy xavflarning kim tomonidan qoplanishini hamda muayyan guruhlarining jamiyat resurslariga kirish imkoniyati qay darajada ta'minlanganini ko'rsatuvchi institutdir. Nogironligi bo'lgan shaxslar misolida bu institutning mazmuni yanada yaqqol namoyon bo'ladi: moddiy ta'minot yetarli bo'lgan taqdirda ham transport, ta'lim, mehnat bozori, axborot yoki jamoat makonidagi to'siqlar saqlanib qolsa, ijtimoiy himoyaning real integratsion natijasi cheklanishi mumkin. Shu sababli sotsiologik tahlil tizimning faqat huquqiy mavjudligini emas, uning kundalik hayotdagi amaliy ta'sirini ham o'rganishni talab qiladi.

Ilmiy maktablar o'rtasidagi farq, avvalo, muammoning sababini qayerda izlashida namoyon bo'ladi. Ayrim nazariyalar individual holat bilan ijtimoiy rol o'rtasidagi bog'lanishni asosiy deb bilsa, boshqalari iqtisodiy tuzilma va hokimiyat munosabatlarini, yana bir guruh yondashuvlar esa kundalik ma'no, stigma va identitetni markazga qo'yadi. Zamonaviy disability studies yo'nalishlari bu qarashlarni kengaytirib, nogironlikni muhit, institut va huquqiy tartib bilan bog'liq holda tushuntiradi. Mazkur nazariy xilma-xillik ijtimoiy ta'minot siyosatini ishlab chiqishda bitta universal mezon emas, balki iqtisodiy xavfsizlik, funksional mustaqillik, ijtimoiy ishtirok, foydalanish imkoniyati va qadr-qimmatni birgalikda hisobga olish zarurligini ko'rsatadi.

Strukturaviy funksionalizm jamiyatni o'zaro bog'langan institutlar va rollardan tashkil topgan tizim sifatida talqin qiladi. T.Parsons sog'liq va kasallikni ijtimoiy tizimning normal faoliyatiga bevosita daxldor hodisalar deb qaragan. Uning "The Social System" asarida zamonaviy tibbiy amaliyotga bag'ishlangan bob kasallikni shaxsning odatiy ijtimoiy majburiyatlarni bajarish qobiliyatini vaqtincha cheklovchi holat sifatida tahlil qiladi. Parsonsning "bemor roli" konsepsiyasida kasal shaxsga ayrim majburiyatlardan vaqtinchalik ozod bo'lish huquqi beriladi, biroq u sog'ayishga intilishi va malakali yordamga murojaat qilishi lozimligi bilan bog'langan normativ talablar ham mavjud [2,3].

Mazkur model nogironlikka to'g'ridan-to'g'ri tenglashtirilmasligi kerak, chunki nogironlik ko'pincha uzoq muddatli yoki doimiy holat bo'lib, "sog'ayib, avvalgi rolga qaytish" ssenariysi bilan cheklanmaydi. Shunga qaramay, funksionalizm ijtimoiy ta'minot tizimining uch muhim jihatini tushuntirishga yordam beradi. Birinchidan, daromad yo'qotilishini kompensatsiya qiluvchi pensiya va nafaqalar shaxsning iqtisodiy tizimdan to'liq uzilib qolishining oldini oladi. Ikkinchidan, reabilitatsiya, protez-ortopediya vositalari, kasbga qayta tayyorlash va bandlik xizmatlari shaxsning ijtimoiy rollarini tiklash yoki yangidan shakllantirishga xizmat qiladi. Uchinchidan, ijtimoiy xizmatlar oila zimmasidagi parvarish yukini kamaytirib, oilaning boshqa funksiyalarini saqlab qoladi.

R.Merton funksionalizmni yanada moslashuvchan yo'nalishga olib chiqib, ijtimoiy tuzilmalarning manifest va latent funksiyalarini hamda disfunktsiyalarni ajratish imkonini berdi. Uning klassik "Social Structure and Anomie" maqolasi institutlar va madaniy maqsadlar o'rtasidagi nomuvofiqliklar individlar uchun turli bosimlar yaratishini ko'rsatadi. Nogironligi bo'lgan shaxslar ijtimoiy ta'minoti kontekstida bu g'oya shuni anglatadiki, formal ravishda mavjud nafaqa yoki xizmat real hayotda foydalanib bo'lmaydigan bo'lsa – masalan, transport moslashtirilmagan, axborot tushunarli formatda emas, ariza jarayoni murakkab — institutning e'lon qilingan funksiyasi bilan amaliy natijasi o'rtasida disfunktsiya yuzaga keladi. Demak, funksional yondashuv tizimni faqat resurs miqdori bilan emas, uning jamiyatga integratsiya qiluvchi real natijasi bilan baholashni talab etadi [4].

Konflikt nazariyasi nogironlik masalasida "kim resurslarga egalik qiladi?", "kim qaror qabul qiladi?", "qaysi guruhning ehtiyojlari siyosatga aylantiriladi?" kabi savollarni ilgari suradi. Marksistik an'anada mehnat bozori va ishlab chiqarish munosabatlari markaziy o'rin tutadi. Mehnat unumdorligini standartlashtiruvchi industrial tizimlar jismoniy yoki psixik xususiyatlari "norma"ga mos kelmaydigan shaxslarni chetga surishi mumkin. Bunday vaziyatda nogironlik nafaqat sog'liq holati, balki iqtisodiy tuzilmaning mehnatni tashkil etish usuli bilan bog'liq ijtimoiy cheklanishga aylanadi.

Konflikt yondashuvi ijtimoiy ta'minotni qayta taqsimlash instituti sifatida ko'radi. Nafaqalar, soliq imtiyozlari, subsidiyalar, yordamchi texnologiyalar, uy-joy dasturlari va davlat tomonidan moliyalashtiriladigan xizmatlar jamiyat resurslarini qayta taqsimlaydi. Biroq bu jarayon neytral emas: imtiyozga kim munosib deb topilishi, nogironlikni baholash mezonlari, ekspertiza jarayoni, xizmatlar budjeti va ulardan foydalanish shartlari hokimiyat munosabatlarini aks ettiradi. Shu nuqtai nazardan tibbiy ekspertiza faqat klinik akt emas, balki shaxsning ma'lum ijtimoiy huquqlarga kirishini belgilovchi "darvoza" mexanizmi hamdir.

Zamonaviy konflikt tahlilida sinfiy tengsizlik bilan birga gender, yosh, hudud, ta'lim darajasi va oilaviy resurslar kabi omillar ham hisobga olinadi. Masalan, bir xil funksional cheklanishga ega ikki shaxsning hayot imkoniyatlari ularning shaharda yoki chekka hududda yashashi, transport, internet, ta'lim va bandlik imkoniyatlariga ega-emasligi sabab keskin farqlanishi mumkin. Shunday qilib, ijtimoiy ta'minotning samaradorligi "qancha nafaqa berildi?" savolidan ko'ra kengroq bo'lib, "ijtimoiy resurslarga teng kirish imkoniyati qay darajada yaratildi?" degan savol bilan o'lchanishi kerak.

ASOSIY QISM

Ramziy interaksionizm ijtimoiy hayotni kundalik o'zaro ta'sirlar orqali shakllanadigan ma'nolar tizimi sifatida ko'radi. Bu maktab nogironlikning ijtimoiy tajribasini tushunishda ayniqsa muhimdir, chunki shaxsning imkoniyatlari ko'pincha uning funksional holatidan tashqari, atrofdagilarning unga qanday ma'no yuklashiga ham bog'liq. E.Goffman stigma tushunchasini shaxsni ijtimoiy jihatdan obro'sizlantiruvchi belgi sifatida tavsiflagan va bunday belgi insonni boshqalarning nazarida "to'liq" ijtimoiy subyektdan kamroq maqomga tushirishi mumkinligini ko'rsatgan [5].

Nogironligi bo'lgan shaxslar kundalik hayotda achinish, ortiqcha himoyalash, "qila olmaydi" degan stereotip, ishga qabul qilmaslik, jamoat joyida e'tiborsiz qoldirish yoki aksincha haddan tashqari alohida munosabat kabi holatlarga duch kelishi mumkin. B.Link va J.Phelan stigma jarayonini yorliqlash, stereotiplash, "biz-ular" tarzida ajratish, maqom yo'qotish va diskriminatsiyaning hokimiyat sharoitida birlashishi sifatida konseptuallashtiradi. Bu yondashuv ijtimoiy ta'minot tizimining kommunikativ tomonini ochadi: xizmat ko'rsatuvchi xodimning munosabati, hujjatlarda ishlatiladigan til, ommaviy axborot vositalaridagi tasvir va tashkilotlarning xizmat oluvchini "passiv yordam oluvchi" yoki "huquq egasi" sifatida ko'rishi tizimning real ta'sirini o'zgartiradi [6].

Ramziy interaksionizm nuqtai nazaridan, yaxshi ijtimoiy xizmat faqat moddiy resurs berish bilan tugamaydi. U shaxsning o'zini qadrlashi, qaror qabul qilishda ovozga ega bo'lishi, o'z hayoti ustidan nazorat hissi va jamiyat a'zosi sifatidagi ijobiy identitetini mustahkamlashi lozim. Shu sabab ijtimoiy xodimlar tayyorlashda etik muloqot, stigmasiz terminologiya, shaxsga yo'naltirilgan key-menejment va "men uchun emas, men bilan birga" tamoyillari muhim sotsiologik mazmun kasb etadi.

Fenomenologik sotsiologiya ijtimoiy voqelikning inson tajribasida qanday anglanishi va kundalik hayotda qanday ma'nolar orqali qurilishini o'rganadi. P.Berger va T.Luckmann ijtimoiy institutlar tarixiy jarayon davomida insonlar tomonidan yaratilishi, keyinchalik esa obyektiv va "tabiiy"dek qabul qilinishi mumkinligini ko'rsatgan. Bu g'oya nogironlikni tushunishda muhim: jamiyatdagi "normal tana", "normal mehnat sur'ati", "mustaqillik", "qaramlik" kabi kategoriyalar biologik faktlarga emas, balki madaniy va institutsional me'yorlar bilan shakllangan tushunchalardir [7].

Masalan, zinapoyali bino arxitektura nuqtai nazaridan odatiy deb qabul qilinishi mumkin, biroq aravachadan foydalanuvchi shaxs uchun u ishtirokni cheklovchi ijtimoiy to'siqqa aylanadi. Xuddi shuningdek, faqat og'zaki axborotga asoslangan xizmat eshitishida cheklanishi bo'lgan shaxs uchun, faqat murakkab matn shaklidagi hujjat esa intellektual yoki kognitiv qiyinchiliklari bo'lgan shaxs uchun institutsional to'siq yaratadi. Fenomenologik yondashuv siyosat ishlab chiqishda statistik ko'rsatkichlar bilan bir qatorda "hayotiy tajriba" ma'lumotlarini – chuqur intervyu, fokus-guruh, hayot tarixi, ishtirokchi kuzatuv kabi sifat usullarini – qo'llash zaruratini asoslaydi.

Bu yondashuv ijtimoiy ta'minot xizmatlarini baholashda "xizmat mavjudmi?" degan savolni "u foydalanuvchi tomonidan qanday tajriba qilinmoqda?" degan savol bilan to'ldiradi. Bir xil xizmat

formal jihatdan hamma uchun ochiq bo'lishi mumkin, biroq navbat, masofa, hujjat talablarining murakkabligi, xizmat ko'rsatuvchining munosabati yoki maxfiylik darajasi uni ayrim guruhlar uchun amalda yopiq qilishi ehtimol.

Nogironlik tadqiqotlarida eng katta paradigmatic burilishlardan biri ijtimoiy model bilan bog'liq. 1970-yillarda Buyuk Britaniyadagi UPIAS harakati jismoniy yoki psixik buzilish bilan jamiyat yaratadigan ijtimoiy cheklovlarni farqlashga urg'u berdi. M.Oliver keyinchalik bu yondashuvni tizimlashtirib, individual-tibbiy talqinlarga qarama-qarshi ravishda nogironlikning ijtimoiy modelini rivojlantirdi. Uning "The Politics of Disablement" asari nogironlikni individual fojea emas, balki ijtimoiy tashkil etilish, ishlab chiqarish munosabatlari, muhit va siyosat bilan bog'liq hodisa sifatida tahlil qiladi [8,9].

Ijtimoiy model ijtimoiy ta'minot siyosatining maqsadini tubdan kengaytiradi. Agar muammo faqat shaxs tanasida deb qaralsa, siyosatning asosiy vositasi davolash, rehabilitatsiya va kompensatsiyaga aylanadi. Agar muammo jamiyatdagi to'siqlarda ham deb qaralsa, siyosat universal dizayn, mos transport, inklyuziv ta'lim, diskriminatsiyaga qarshi normalar, moslashtirilgan ish joyi, shaxsiy yordamchi xizmatlari, axborotning qulay formatlari va jamoada mustaqil yashash imkoniyatlarini ham qamrab olishi kerak.

Ijtimoiy modelning kuchli tomoni – nogironligi bo'lgan shaxsni passiv g'amxo'rlik obyekti emas, huquq va qaror egasi sifatida ko'rishidir. Biroq modelning "barcha muammo faqat jamiyat to'siqlarida" degan keskin talqini ham tanqid qilingan. T. Shakespeare biologik holat, og'riq, charchoq, progressiv kasalliklar va individual farqlarni butunlay chetga chiqarib bo'lmashligini ta'kidlab, ko'p omilli va kritik-realist yondashuvni ilgari suradi. Shuning uchun zamonaviy ijtimoiy ta'minotda muhit to'siqlarini bartaraf etish bilan bir qatorda sog'liq, rehabilitatsiya va individual qo'llab-quvvatlash ehtiyojlarini inkor etmaslik muhim [10].

Biopsixosotsial yondashuv tibbiy va ijtimoiy modellarning qarama-qarshiligini yumshatishga urinish sifatida qaraladi. Jahon sog'liqni saqlash tashkilotining ICF – "International Classification of Functioning, Disability and Health" tasnifi 2001-yil 22-mayda Jahon sog'liqni saqlash assambleyasi tomonidan xalqaro standart sifatida ma'qullangan. ICFda funktsionallik va nogironlik sog'liq holati, tana funksiyalari va tuzilmalari, faoliyat, ishtirok hamda atrof-muhit omillari o'rtasidagi dinamik munosabat sifatida ko'riladi [11].

Ijtimoiy ta'minot nuqtai nazaridan ICFga yaqin yondashuvning afzalligi shundaki, ehtiyojlarni faqat tashxis asosida emas, shaxsning kundalik hayotdagi funksional holati va muhit bilan o'zaro ta'siri asosida baholash mumkin. Masalan, bir xil klinik tashxisga ega shaxslarning yordam ehtiyoji ularning uy-joy sharoiti, yordamchi vositalar mavjudligi, oila ko'magi, ish joyi mosligi va jamoat transporti qulayligiga qarab farqlanishi mumkin. Bu esa individual ijtimoiy reja, key-menejment va kompleks xizmat paketlarini asoslash uchun muhim metodologik poydevor yaratadi.

Shu bilan birga, biopsixosotsial model amaliyotga noto'g'ri tatbiq etilsa, haddan tashqari ekspertiza va baholash tizimiga aylanib qolishi mumkin. Sotsiologik nazorat nuqtai nazaridan baholash vositalari shaxsning huquqlarga kirishini cheklovchi byurokratik filtr emas, ehtiyojni aniqlash va qo'llab-quvvatlashni rejalashtirish vositasi bo'lishi kerak.

Nogironligi bo'lgan shaxslar ijtimoiy ta'minotini tushunishda farovonlik davlati nazariyalari alohida o'rin egallaydi. G. Esping-Andersen farovonlik rejimlarini davlat, bozor va oila o'rtasidagi munosabat, dekommodifikatsiya darajasi va stratifikatsiya xususiyatlari orqali tahlil qilgan. Dekommodifikatsiya shaxsning munosib hayot kechirishi to'liq ravishda bozor orqali o'z mehnatini sotish qobiliyatiga bog'liq bo'lmashligini anglatadi. Nogironlik kontekstida bu tushuncha ayniqsa muhim, chunki ayrim shaxslar sog'liq yoki muhit to'siqlari sabab barqaror bandlikka kira olmasligi mumkin [12].

Farovonlik davlati yondashuvi ijtimoiy ta'minotning kamida to'rtta qatlamini ko'rsatadi: daromadni qo'llab-quvvatlash; sog'liq va rehabilitatsiya xizmatlari; ijtimoiy xizmatlar va parvarish; bandlik va mustaqil yashashni qo'llab-quvvatlash. Tizim faqat birinchi qatlam – pul to'lovlari – bilan chegaralansa, shaxsning ijtimoiy ishtiroki o'zgarmasligi mumkin. Aksincha, nafaqa, moslashtirilgan ish joyi, rehabilitatsiya, transport va shaxsiy yordam bir-biri bilan bog'langan holda ishlasa, ijtimoiy ta'minot "qaramlikni saqlovchi" emas, imkoniyat yaratadigan institutga aylanadi.

Bu nuqtada “oilaviylashtirish” muammosi ham ko‘rinadi. Agar davlat xizmatlari yetarli bo‘lmasa, parvarish yukining katta qismi oilaga, ko‘pincha ayollarga tushadi. Natijada bir kishining nogironligi ikkinchi oila a‘zosining mehnat bozoridan chiqishi, daromadining kamayishi va ijtimoiy izolyatsiyasiga sabab bo‘lishi mumkin. Demak, ijtimoiy ta‘minot siyosati individual benefits bilan birga parvarish qiluvchilarni qo‘llab-quvvatlash va jamoada xizmatlar tizimini ham ko‘zda tutishi zarur.

XXI asrda nogironlikka oid siyosatda huquqqa asoslangan paradigma tobora markaziy o‘rin egallamoqda. BMTning Nogironlar huquqlari to‘g‘risidagi konvensiyasi 2006-yilda qabul qilingan bo‘lib, uning 28-moddasi nogironligi bo‘lgan shaxslarning munosib turmush darajasi va ijtimoiy himoyaga bo‘lgan huquqini e‘tirof etadi; shu jumladan, nogironlik bilan bog‘liq ehtiyojlar uchun qulay xizmatlar va yordam, kambag‘allikni qisqartirish dasturlari, davlat uy-joyi va pensiya dasturlariga teng kirish masalalarini belgilaydi [13].

Huquqqa asoslangan yondashuvning sotsiologik mazmuni shundaki, ijtimoiy ta‘minot “davlatning xayriya yordami” emas, fuqaroning huquqini amalga oshiruvchi institut deb qaraladi. Bunda xizmat oluvchining roziligi, tanlovi, shaxsiy hayot daxlsizligi, qaror qabul qilishdagi ishtiroki va kamsitilmaslik asosiy mezonlarga aylanadi. Siyosat samaradorligi “qancha mablag‘ sarflandi?” bilan bir qatorda “huquqning real amalga oshishi uchun qanday to‘siqlar kamaydi?” degan mezon bilan ham baholanadi.

O‘zbekiston 2021-yil 28-iyunda BMTning Nogironlar huquqlari to‘g‘risidagi konvensiyasini ratifikatsiya qildi; konvensiya mamlakat uchun 2021-yil 28-iyulda kuchga kirdi. Bundan avval 2020-yil 15-oktabrda O‘RQ-641-son “Nogironligi bo‘lgan shaxslarning huquqlari to‘g‘risida”gi Qonun qabul qilingan. Ushbu huquqiy o‘zgarishlar nogironlikni faqat tibbiy-ijtimoiy yordam obyekti sifatida emas, huquqlar, teng imkoniyat va jamiyatda to‘liq ishtirok bilan bog‘liq masala sifatida talqin qilishning institutsional asosini kuchaytirdi [14-15].

2023-yil 1-iyundagi PF-82-son Prezident farmoni bilan O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti huzurida Ijtimoiy himoya milliy agentligi tashkil etildi va tuman hamda shaharlarda “Inson” ijtimoiy xizmatlar markazlari orqali mahalla darajasida professional ijtimoiy xizmatlarni tashkil etish, ehtiyojlarni aniqlash, ijtimoiy pasportlarni shakllantirish va keys-menejment usulidan foydalanish vazifalari belgilandi. Bu institutsional o‘zgarishlar sotsiologik nuqtai nazardan “nafaqa taqsimlash” modelidan ehtiyojga, xizmatga va ijtimoiy integratsiyaga yo‘naltirilgan modelga o‘tish imkoniyatini yaratadi [16].

Biroq nazariy maktablar bu islohotlarni turli mezonlar bilan sinovdan o‘tkazishni talab qiladi. Funktsionalizm uchun savol – xizmatlar shaxsning ijtimoiy rollarini tiklayaptimi? Konflikt nazariyasi uchun – resurslar hududlar va guruhlar kesimida adolatli taqsimlanyaptimi? Ramziy interaksionizm uchun – xizmat oluvchi stigmasiz, hurmatli munosabatni his qilyaptimi? Ijtimoiy model uchun – jismoniy, kommunikativ va institutsional to‘siqlar kamayaptimi? Biopsixosotsial yondashuv uchun – individual ehtiyojlar kompleks baholanayaptimi? Huquqqa asoslangan yondashuv uchun – shaxsning tanlovi va qaror qabul qilishdagi ishtiroki ta‘minlanyaptimi? Ana shu savollar tizimning real samaradorligini aniqlaydigan sotsiologik indikatorlar majmuasini hosil qiladi.

BMT va UNDP doirasidagi materiallarda ham O‘zbekistonda nogironlikning ijtimoiy/biopsixosotsial modeliga o‘tish va inson huquqlariga asoslangan integratsiyalashgan ijtimoiy xizmatlarni rivojlantirish yo‘nalishi qayd etilgan. Shuning uchun milliy tizimni baholashda faqat nafaqa qamrovi yoki budjet xarajatlari emas, balki bandlikka qaytish, mustaqil yashash, ta‘limda qatnashish, jamoat infratuzilmasidan foydalanish, xizmatlardan qoniqish va diskriminatsiya tajribasining kamayishi kabi natijaviy ko‘rsatkichlar ham muntazam o‘lchanishi kerak [17].

Nazariy yondashuvlarni umumlashtirgan holda aytish mumkinki, sotsiologik maktablar bir-birini inkor etmaydi, aksincha nogironlik va ijtimoiy ta‘minot hodisasining turli qatlamlarini ochib beradi. Mikro darajada stigma, identitet, kundalik muloqot va shaxsning subyektiv tajribasi; mezo darajada ijtimoiy xizmat tashkilotlari, ekspertiza, professional rollar, keys-menejment va oila bilan hamkorlik; makro darajada esa davlat siyosati, budjet, mehnat bozori, huquqiy tartib, hududiy tengsizlik va resurslar taqsimoti tahlil qilinadi. Shuning uchun ijtimoiy ta‘minot tizimini ilmiy

baholashda faqat bitta nazariya bilan cheklanmay, turli darajalarni birlashtiruvchi integrativ sotsiologik yondashuvdan foydalanish maqsadga muvofiqdir.

Nazariy qarashlarning o'zaro uyg'unligi asosida nogironligi bo'lgan shaxslar ijtimoiy ta'minot tizimini besh o'lchovda baholash taklif etiladi. Birinchi o'lchov – iqtisodiy xavfsizlik: daromad, nafaqa, pensiya, qo'shimcha xarajatlarni qoplash va kambag'allikdan himoya. Ikkinchi o'lchov – funksional mustaqillik: reabilitatsiya, yordamchi texnologiyalar, shaxsiy yordam va kundalik faoliyatni qo'llab-quvvatlash. Uchinchi o'lchov – institutsional foydalanish imkoniyati: xizmatlarning hududiy yaqinligi, soddaligi, raqamli va jismoniy accessibiliyati. To'rtinchi o'lchov — ijtimoiy ishtirok: ta'lim, bandlik, mahalla, madaniyat va jamoat hayotida qatnashish. Beshinchi o'lchov – subyektiv farovonlik va qadr-qimmat: xizmatdan qoniqish, o'z hayoti ustidan nazorat, stigmaning kamayishi va huquqiy xavfsizlik.

Bu model nazariy maktablarni amaliy indikatorlarga aylantiradi. Masalan, nafaqa miqdori iqtisodiy xavfsizlikni, pandus va transport qulayligi institutsional foydalanish imkoniyatini, ish bilan bandlik ijtimoiy ishtirokni, foydalanuvchining xizmat rejasini tanlashdagi ishtiroki esa huquqqa asoslangan yondashuvni o'lchaydi. Natijada ijtimoiy ta'minotning samaradorligi bitta statistik ko'rsatkichga emas, ko'p o'lchovli natijalar tizimiga bog'lanadi.

XULOSA

Sotsiologik ilmiy maktablarning nogironligi bo'lgan shaxslar ijtimoiy ta'minoti tizimiga oid yondashuvlarini qiyosiy o'rganish shuni ko'rsatadiki, nogironlikni faqat tibbiy yoki individual muammo sifatida talqin qilish ilmiy va amaliy jihatdan yetarli emas. Strukturaviy funksionalizm tizimning integratsion vazifalarini va ijtimoiy rollarni; konflikt nazariyasi resurslar, hokimiyat va tengsizliklarni; ramziy interaksionizm stigma hamda identitetni; fenomenologiya hayotiy tajribani; farovonlik davlati nazariyasi davlat-bozor-oila mas'uliyatini; ijtimoiy model jamiyatdagi to'siqlarni; biopsixosotsial yondashuv sog'liq, funksionallik va muhit aloqasini; huquqqa asoslangan paradigma esa tenglik va fuqaroning subyektligini ochib beradi.

O'zbekiston uchun nazariy xulosa shundan iboratki, ijtimoiy ta'minot tizimi nafaqa va kompensatsiyadan iborat tor modeldan ko'ra, mustaqil yashash, bandlik, inklyuziv ta'lim, reabilitatsiya, qulay muhit, professional ijtimoiy xizmat, keys-menejment va diskriminatsiyaga qarshi mexanizmlarni birlashtirgan ko'p komponentli tizim sifatida rivojlanishi kerak. 2020-yildagi qonun, 2021-yildagi CRPD ratifikatsiyasi va 2023-yildagi institutsional islohotlar bunday o'tish uchun normativ va tashkiliy asos yaratgan. Keyingi bosqichda asosiy ilmiy vazifa ushbu islohotlarning natijalarini shaxs hayot sifati, ijtimoiy ishtirok, xizmatlardan foydalanish, mustaqillik va qoniqish mezonlari orqali empirik o'lchashdan iborat.

Shu ma'noda, nogironligi bo'lgan shaxslar ijtimoiy ta'minotini sotsiologik tadqiq etishning istiqbolli yo'nalishi — davlat statistikasini hayotiy tajriba ma'lumotlari bilan birlashtirish, hududiy tafovutlarni ochish, xizmat oluvchilar va ularning vakillik tashkilotlarini tadqiqot jarayoniga jalb etish hamda mikro-, mezo- va makro-darajadagi indikatorlarni yagona konseptual modelda bog'lashdir. Bunday yondashuv ijtimoiy siyosatni "yordam berish" mantig'idan "imkoniyat yaratish va huquqni amalga oshirish" mantig'iga olib o'tadi.

Adabiyotlar/ Литература/ References:

1. Berger P. L., Luckmann T. The Social Construction of Reality: A Treatise in the Sociology of Knowledge. New York: Anchor Books, 1966.
2. Esping-Andersen G. The Three Worlds of Welfare Capitalism. Princeton: Princeton University Press, 1990.
3. Goffman E. Stigma: Notes on the Management of Spoiled Identity. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall, 1963.
4. Link B. G., Phelan J. C. Conceptualizing Stigma // Annual Review of Sociology. 2001. Vol. 27. P. 363–385. DOI: 10.1146/annurev.soc.27.1.363.
5. Merton R. K. Social Structure and Anomie // American Sociological Review. 1938. Vol. 3, No. 5. P. 672–682. DOI: 10.2307/2084686.

6. Oliver M. The Politics of Disablement: A Sociological Approach. London: Macmillan Education, 1990.
7. Oliver M. Understanding Disability: From Theory to Practice. London: Macmillan, 1996.
8. Parsons T. The Social System. Glencoe, IL: Free Press, 1951.
9. Shakespeare T. Disability Rights and Wrongs. London: Routledge, 2006.
10. Union of the Physically Impaired Against Segregation (UPIAS). Fundamental Principles of Disability. London: UPIAS/Disability Alliance, 1976.
11. World Health Organization. International Classification of Functioning, Disability and Health (ICF). Geneva: WHO, 2001.
12. World Health Organization. Disability: Fact Sheet. 7 March 2023.
13. United Nations. Convention on the Rights of Persons with Disabilities. New York, 2006.
14. O‘zbekiston Respublikasining 2020-yil 15-oktabrdagi O‘RQ-641-son “Nogironligi bo‘lgan shaxslarning huquqlari to‘g‘risida”gi Qonuni.
15. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2023-yil 1-iyundagi PF-82-son “Aholiga sifatli ijtimoiy xizmat va yordam ko‘rsatish hamda uning samarali nazorat tizimini yo‘lga qo‘yish bo‘yicha kompleks chora-tadbirlar to‘g‘risida”gi Farmoni.
16. United Nations Treaty Collection. Convention on the Rights of Persons with Disabilities: Uzbekistan — Ratification, 28 June 2021.
17. UNDP Uzbekistan. Delivery of Social Services for Persons with Disabilities. 20 February 2023.

ИЖТИМОЙИ ТАДҚИҚОТЛАР ЖУРНАЛИ

ЖУРНАЛ СОЦИАЛЬНЫХ ИССЛЕДОВАНИЙ

JOURNAL OF SOCIAL STUDIES

Контакт редакций журналов. www.tadqiqot.uz

ООО Tadqiqot город Ташкент,

улица Амира Темура пр.1, дом-2.

Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz

Тел: (+998-94) 404-0000

Editorial staff of the journals of www.tadqiqot.uz

Tadqiqot LLC The city of Tashkent,

Amir Temur Street pr.1, House 2.

Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz

Phone: (+998-94) 404-0000